

Kerk pas op je vrouwen ... (1978)

Sieth Delhaas

Trouw, 9 oktober 1978

Inleiding

Het instituut 'Kerk en Wereld' te Driebergen van de Nederlandse Hervormde Kerk organiseert sinds midden vorig jaar weekends voor vrouwen, die in een bewustwordingsproces zitten ten aanzien van de beperkende structuren van de kerk en theologie. Naar aanleiding van de doelstelling en motivatie van de Werkgroep Feministische Theologen, die begin januari 1977 naar allerlei kerkelijke instanties is uitgegaan, heeft Kerk en Wereld de draad opgepikt en een soort opvangmogelijkheid geschapen voor vrouwen, die zich door deze vorm van bevrijdingstheologie voelen aangesproken.

Het is duidelijk, dat vrouwen, die zich in ze bevrijdende vorm van theologisch denken kunnen vinden meestal in haar directe omgeving geen klankbord vinden. Dat er behoefte is aan uitwisseling van ervaringen, toetsen van de eigen gevoelens onder andere van tekort gekomen en tekort gedaan zijn, is overduidelijk. De tien weekends, waarvan er enkele zelfs herhaald moesten worden, zijn al maanden tevoren ver overtekend. Opmerkelijk is, dat er niet een bepaald "soort" vrouwen komen. Zowel opleiding, maatschappelijke status en leeftijd variëren sterk, des ondanks is er in het bezig zijn met het doorbreken van haar als onvrij ervaren leefsituatie, een grote eenswillendheid.

Een vervolg komt

Naar aanleiding van het juli/augustus nummer van het maandblad 'Wending', dat als thema had "Geloven in vrouwen" hield "Kerk en Wereld" een weekend alleen bestemd voor vrouwen. Op 27 en 28 oktober komt er een vervolg, waar ook mannen welkom zijn. Artikelen over feministische theologie, "ervaring en reflectie" van de Nijmeegse theologe Catharine Halkes, "Zing voor de Heer in een vreemd land" van Maria ter Steeg en "De roeping van Martha" van Maria de Groot werden besproken en aan eigen ervaringen en gevoelens getoetst. Tenslotte was mevrouw S. Strikwerda-van Klinken aanwezig om toelichting te geven en vragen te beantwoorden op het door haar geschreven artikel "Wat heeft het nu allemaal uitgehaald?". Zij wees op de noodzaak, om de vrouwelijke inperkingen in de samenleving te politiseren, omdat alleen op die manier een einde gemaakt kan worden aan de discriminatie van de vrouw.

Ervaringen en gevoelens, twee woorden die tijdens de gesprekken steeds weer opdoken. Het bleek moeilijk om zich precies te houden aan het discussiestuk. Te veel opgekropte onlust borrelde op. Het is duidelijk, dat nu, anderhalf jaar na de eerste kennismaking met de

feministische theologie in Nederland, vrouwen nog zitten in de fase van wakker worden of, zoals Catharine Halkes het uitdrukt: ingeperkte mensen bevestigen hun eigen zijn met een schreeuw: “ik ben er zelf, ik neem mijn bestaan op mij”. Vandaar dat de onderlinge uitwisseling een belangrijk onderdeel van het weekend vormde, in de grote kring en in de kleine praatgroepjes. Er was aandacht voor elkaar en het luisteren gebeurde gretig en intensief.

Verhalen

Er was het verhaal van een 63-jarige vrouw, voor wie het Jaar van de Vrouw een hele gebeurtenis was. Afkomstig uit een gereformeerd gezin “met zeven kinderen en een huisorgel”, had ze zich als oudste op moeten offeren, om voor de jongere broertjes mee het studiegeld te verdienen. “Ik heb het toen met hart en ziel gedaan en was me nergens van bewust”. Kerkelijk was de ontzuivering al veel eerder begonnen. “Ik heb zoveel af moeten schaffen”. Daar was ook de kerk bij. “En dan kom je tot de ontdekking, dat je ook als vrouw iets waard bent voor God; dat godsdienst niet alleen uit zonde bestaat en daar boven niet zo’n strenge man zit die God heet.” De feministische theologie, die voor haar gestalte heeft gekregen ook binnen de Ekklesia Den Haag heeft haar “van binnen weer helemaal warm gemaakt”. En andere verhalen: “Ik heb me 28 jaar lang zorgen gemaakt over man en kinderen. Mijn man moest altijd nodig weg, van de kinderen moest de één tennissen, de ander op excursie; soms kookte ik drie keer per dag. Ik heb het steeds heel gewoon gevonden. Deze feministische beweging brengt je tot jezelf. Nu moet ik eindelijk eens zoeken naar mijn eigen Identiteit.”

Geen namen hier van elkaars kerkelijke afkomst met eventuele daaraan verbonden tekortkomingen. Soms als het ter verduidelijking van het verhaal noodzakelijk is de vraag: “Kom Je uit Rome? Née, Genève”. De vrijzinnige kant van de hervormde kerk heeft haar vrouwelijke leden nog niet zo de stuipen op het lijf gejaagd, want daar is meer over Jezus gesproken, niet zo over God, de Almachtige. De hulp, die deze vrouwen van de feministische theologie krijgen is, dat zij eindelijk leren benoemen de gevoelens van onvrede, het niet geteld, het onnut, onbelangrijk zijn, kortom het niet ernstig genomen worden in de kerk of zoals één het typeerde “onbekwaam tot enig goed en geneigd tot alle kwaad.”

Dienstbaarheid

Er was de lach van herkenning, héél vaak, als de humor het won. Maar verbittering ontbreekt niet na de ontdekking, zoveel kostbare jaren te laat. Een kerk die onterecht het leven van de helft van haar leden heeft ingeperkt en een van de grootste barrières is geworden in de vrijwording van de vrouw.

Vrouwen die eeuwenlang is aangeprept dat dienstbaarheid een christelijke deugd is, die kennelijk alleen de vrouwen sierde, een christendom, dat haar een schuldgevoel heeft bezorgd, omdat Eva de oorzaak was van het menselijk ongeluk. Tenslotte deed Kuyper als christelijk staatsman nog een duit in het zakje met: “Uw huishoudelijke plicht is een schier heilige taak.” Vrouwen zijn de eeuwen door de rommel-opruimsters-in-dienende-liefde geweest. Dienen in liefde, ja, maar niet vanuit een verkreukelde persoonlijkheid. Zelf een keuze maken met een eigen verantwoordelijkheid. Geen dienstbaarheid opgelegd krijgen. Vrouwen zullen zich niet blijven aanpassen met miskenning van haar eigenwaarden.

Spanning

In het samenzijn was een enorme spanning te bespeuren, een ingehouden dynamiek! Het gaat hier niet om een eng feminisme, het even inhalen van de man en hem opzij zetten. Die houding past niet bij de feministische theologie. Het gaat er om, dat de vrouwelijke waarden ópgewaardeerd worden, zodat ze, die waarden welteverstaan, ook voor mannen aantrekkelijk worden. Gelijkaardig worden aan mannen, die nu nog zo hard bezig zijn carrière te maken.

En waarvoor? En dan komt ook binnen het gezichtsveld, dat het niet alleen maar gaat om de gelijkwaardigheid, dat er een aandeel geleverd, dat er bijgedragen wil worden aan een ander wereldbeeld. Een wereld die een incompleet gezicht heeft gekregen, omdat de vrouwelijke inbreng onvoldoende kans heeft gekregen.

Oecumenisch

In leeftijd varieerden de deelnemers van net twintig tot ruim zestig, met als grootste groep de 35- tot 54-jarigen. Er bleek ook een grote verscheidenheid in kerkelijke afkomst. Misschien is het wel één van de meest hoopvolle aspecten van deze beweging, dat er een grote oecumenische gezindheid is en dat de kerkelijke afkomst überhaupt niet in Frage komt. Het gelóóf, de bevrijding die dit biedt in de persoon van Jezus is doorslaggevend. Het is een herademing voor wie het gescheiden opgaan als een achterhaalde en strijdig met de geboden éénheid acht.

Opmerkelijk was ook, dat zeker één derde van de vrouwen behoorde bij een basisbeweging of kritische gemeente. Maar wie mocht denken, dat de vrouw daar beter aan haar trekken komt dan in de kerk vergist zich. Een voorbeeld uit de Ekklesia in Den Haag, waar mannen zoals altijd meenden het beste het woord te kunnen voeren, totdat een groep vrouwen zelf een dienst in elkaar zette. Mét vrouwelijke uitleg en vrouwelijke béélden, want een vrouw heeft immers ook het recht om zélf aangesproken te worden. Na de dienst was de boot aan. Reactie van de mannen: “Sorry, de vrouwen mogen best wat, maar we voelen ons niet aangesproken.” Antwoord van een vrouw: “Dat komt dan goed uit, want wij vrouwen hebben dat eeuwen lang gehad.”

Basisbeweging

Toch zijn er veranderingen in gang gezet. Er zijn praatgroepen vanuit de basisbeweging. Vrouwengroepen, maar ook samen met mannen. Van één zo'n groep was te melden, dat gesprekken er toe geleid hadden, dat mannen hun banen inleverden of een leidende functie opgaven, om ook de vrouw aan haar trekken te laten komen. Herverdeling dus van de taken binnens- en buitenshuis. Het kan een aanzet zijn tot de vorming van een andere maatschappij. Het doorbreken, te beginnen in de gezinnen, van statische leefsituaties.

Hoe verder?

Tenslotte de vraag aan Sienie Strikwerda, lid van de Emancipatiecommissie: Hoe gaan we verder en wat kunnen we zelf doen? Haar antwoord: “We zijn nog maar net op weg.” Zeker is wel, dat het feminisme binnen en buiten de kerk onverbreekbaar met elkaar verbonden is. Ieder zal op haar eigen plaats moeten werken met de kansen die ze heeft gekregen.

Er is zo langzamerhand een enorme behoefte gekomen aan achtergrond informatie, culturele aspecten vanuit de bijbel. En daarom wil ik jullie aanraden: ga studeren op de vragen die er zijn op theologisch terrein, maar evenzeer in de dagelijkse praktijk.

De opstand is begonnen. In de maatschappij al enkele jaren terug. De kerk volgt, zoals gewoonlijk, een paar jaar later. Maar daar zou de reactie wel eens erg hard aan kunnen komen. Uit de maatschappij kun je niet weglopen. Uit de kerk wél. En de vrouwen doen het. Ze gaan en nemen haar kinderen mee. Een grote verantwoordelijkheid! Ja, zeggen ze, maar als we blijven waar lever je ze dan aan uit? Aan een halve waarheid, een half mensbeeld.

Wel is het zo, dat oudere vrouwen, die de kerk al jaren geleden de rug toekeerden, hun gelóóf door deze bevrijdingstheologie weer terug vinden. Maar ze keren niet terug naar de kerk. En de kerken zelf, hebben ze in de gaten wat er aan de hand is? Of gaan ze door in hun mannelijke eenzijdigheid tot ze ontdekken, dat ze alleen in het instituut, dat kerk heet achtergebleven zijn? Zonder vrouwen, die elders bezig zijn aan de heelheid van de mens mee te werken.

